

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
Магдебурзьке право

Освітній ступінь	бакалавр
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня Освіта (Історія)
Освітньо-професійна програма	Середня Освіта (Історія)
Кількість кредитів	3
Рік підготовки, семестр	3 рік, VI семестр
Компонент освітньо-професійної програми	Вибірковий компонент
Дні занять	згідно з розкладом
Мова викладання	українська
Консультації	щовівторка 11.20–13.00 (209 кабінет, з можливістю дистанційної роботи на платформах ZOOM та Google-class).
Викладачі	кандидат історичних наук, доцент Доманова Ганна Сергіївна
Контакти	Е-mail: an_and_g@ukr.net

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Магдебурзьке право вважається одним із найпоширеніших середньовічних прав міських громад, яке базувалося на німецьких традиціях. Українські міста долучилися до магдебурзьких традицій, що означало певну правову організацію за західним зразком. Навчальна дисципліна «Магдебурзьке право» охоплює коло питань пов'язаних із зародженням міського права, його поширенням в європейських країнах та особливостями становлення й розвитку в українських містах, знайомить з джерелами магдебурзької правої системи. Врахування історико-правового досвіду українського народу в сфері самоврядування необхідно для удосконалення місцевого самоврядування сучасної Української держави.

Предметом навчальної дисципліни є джерела магдебурзького права, сам процес поширення правової традиції в європейських країнах та містами України, структурні особливості та функціонування органів міського самоврядування.

Програма навчальної дисципліни складається з **двох змістових модулів:**

1. Становлення магдебурзького права в епоху Середньовіччя. Джерела права.
2. Локації міст України XIV–XVII ст.: інтеграція в європейський простір.

Метою викладання навчальної дисципліни «Магдебурзьке право» є формування у здобувачів освіти компетентностей у галузі права, а також високої правосвідомості та підвищення правової

культури, вироблення навичок необхідних для аналізу правових норм та їх застосування на практиці.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 03. Здатність активно вчитися впродовж життя й оволодівати інноваційними стратегіями навчання.

ЗК 04. Здатність виявляти ініціативу, підприємливість, генерувати нові ідеї, визначати та розв'язувати проблеми.

ФК 01. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК 10. Здатність до абстрактного мислення, пошуку, оброблення, аналізу та синтезу інформації з різних джерел.

ФК 11. Здатність обгрунтовано визначати роль України в загальноєвропейських та світових культурних процесах.

ПРН 02. Розуміння значення культури як форми людського існування, здатність цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРН 09. Здатність продовжувати навчання упродовж життя і вдосконалювати здобуті під час навчання компетентності з високим рівнем автономності.

ПРН 11. Здатність чітко і логічно відтворювати базові історичні знання, оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації в контексті формування в учнів цілісної історичної картини світу.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

№	Назва теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Модуль І.				
Становлення магдебурзького права в епоху Середньовіччя. Джерела права.				
1	Вступ до курсу. Становлення магдебурзького права в Німеччині	2		5
2	Дискусійні питання в історіографії міського самоврядування	2		5
3	Джерела магдебурзького права	2	2	10
4	Поширення магдебурзького права в Центральній-Східній Європі, Литві. Німецька колонізація.	2	4	10
Модуль ІІ.				
Локації міст України XIV–XVII ст.: інтеграція в європейський простір.				
5	Поширення магдебурзького права в містах Галичини. Львівський магістрат	2	4	5
6	Запровадження магдебурзького права в містах Правобережної України. Київський магістрат	2	4	8

7	Магдебурзьке право в містах Лівобережжя	2	2	8
8	Функціонування органів міського самоврядування. Суд і судочинство	2		5
9	Магдебурзьке право як джерело кодифікації українського права (XVIII – на початку XIX ст.)	2		10
Разом за курс – 90 год		18	16	66

Теми семінарських занять

Модуль I. Становлення магдебурзького права в епоху Середньовіччя. Джерела права.

Тема 1. Комунальні революції в містах Європи. Джерела магдебурзького права (2 год.)

План

1. Комунальних рух в європейських містах.
2. Роль міста Магдебург у становленні міського самоврядування. Купецьке право.
3. Джерела магдебурзького права.
4. «Саксонське Зерцало» Ейке фон Репкова

Тема 2. Магдебурзького права та його різновиди (4 год.)

План

1. Поширення магдебурзького права у Центрально-Східній Європі (Німеччини, Польщі, Чехії, Угорщини).
2. Кульмське (Хелмінське).
3. Хелмінське право в місті Торунь.
4. Магдебурзьке право у Литві.
5. Німецька колонізація та поширення магдебурзького права в українських містах. Поняття «локації» міст.

Модуль II. Локації міст України XIV–XVII ст.: інтеграція в європейський простір.

Тема 3. Поширення магдебурзького права на теренах Галичини та Волині. (6 год.)

План

1. Поширення магдебурзького права на теренах Галичини.
2. Львівська магдебургія
3. Українські міста у складі ВКЛ: особливості самоврядного статусу.
4. Поширення магдебурзького права в містах Правобережної України.
5. Луцький магістрат: організація самоврядування.
6. Луцьке війтівство. Магістратська старшина.
7. Надання магдебурзького права Ковелю.

Тема 4. Київська магдебургія: організація, структура, функції. (2 год.)

1. Історіографічні дискусії щодо запровадження магдебурзького права в Києві
2. Особливості функціонування Київського магістрату в польську добу.
3. Взаємини Київського магістрату з представниками державної влади.

Тема 5. Поширення магдебурзького права в містах Лівобережної України. (2 год.)

План:

1. Особливості запровадження магдебурзького права в регіоні.
2. Царські конфірмації та гетьманські універсали (на прикладі міст: Ніжин, Чернігів, Стародуб).
3. Магістратська старшина: обрання та повноваження.
4. Взаємини між міським урядом та козацькою старшиною.

Теми, які виносяться на самостійне опрацювання (реферат, есе, презентації):

• Праці європейських дослідників XVI–XVII ст. із проблем магдебурзького права.

1. Праці Миколи Яскера.

2. Праці Бартоломія Гроїцького та Павла Щербича.
3. Дослідження німецьких авторів (Бенедикт Карцов та ін.).
  - Судочинство за магдебурзьким правом (на прикладі міст Галичини, Правобережної України, Чернігово-Сіверщини).
  - Магдебурзьке право як джерело кодифікації українського права (XVIII ст.).
1. «Процес краткий приказной...» – практичний посібник і підручник для судових та адміністративних установ.
2. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. – визначна пам'ятка українського права.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Білоус Н. Магдебурзьке право в Центрально-Східній Європі у світлі нових досліджень німецьких істориків. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/78663/22-Bilous.pdf?sequence=1>
2. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні XIV – поч. XVII ст. Львів, 2002. 255 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hoshko_Tetiana/Narysy_z_istorii_mahdeburzkooho_prava_v_Ukraini_XVI_-_pochatok_XVII_st.pdf
3. Гошко Т. «Саксонське зерцало» як джерело феодального і міського права. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Т. ССХVIII. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін.* Львів, 2015. С. 128–160. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Hoshko_Tetiana/Saksonske_zertsalo_iak_dzherelo_feodalnoho_i_miskoho_prava.pdf
4. Доманова Г. С. Європейські традиції міського самоврядування на Лівобережній Україні в період раннього модерну. *Сіверянський літопис.* 2021. № 5. С. 174–182. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182673/24-Domanova.pdf?sequence=1>
5. Доманова Г. Судочинство за магдебурзьким правом у містах Чернігово-Сіверщини в XVII ст. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6054/1/%d0%a1%d1%83%d0%b4%d0%be%d1%87%d0%b8%d0%bd%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%be%20%d0%b7%d0%b0%20%d0%bc%d0%b0%d0%b3%d0%b4%d0%b5%d0%b1%d1%83%d1%80%d0%b7%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%bc%20%d0%bf%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%d0%bc%20%d0%b2%20%d0%bc%d1%96%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%85%20%d0%a7%d0%b5%d1%80%d0%bd%d1%96%d0%b3%d0%be%d0%b2%d0%be-%d0%a1%d1%96%d0%b2%d0%b5%d1%80%d1%89%d0%b8%d0%bd%d0%b8%20%d0%b2%20%d0%a5V%d0%86%d0%86%20%d1%81%d1%82..pdf>
6. Історія середніх віків. Практикум. Частина І: навч. посібник / В. В. Гордієнко, Г.М. Гордієнко, І. І. Кривошея. Умань, 2013. Тема 12. Середньовічне місто. Боротьба з сеньйорами. С. 413. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/ece/6729_01.pdf
7. Заяць А. Магдебурзьке право в містах Правобережної України у XVI – першій половині XVII ст. *Збірник наукових праць: «Ефективність державного управління».* 2009. Вип. 18/19. URL: <http://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/text18.pdf>
8. Кобилецький М. М. Бартоломій Гроїцький та його дослідження магдебурзького права. *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* 2007. Вип. 44. С. 90–96. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/LVIV/visnyk_44.pdf
9. Кобилецький М. Виникнення магдебурзького права. *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* 2008. Випуск 47. С. 35–44. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2013/10/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA-47.pdf>
10. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): Історико-правове дослідження. Львів, 2008. 406 с.
11. Кобилецький М. М. Поширення Магдебурзького права на українських землях Великого князівства Литовського. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. Одеська національна юридична академія.* 2009. Вип. 49. С. 49–53. URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Kobyletskyi_Mykola_Marianovych/Poshyrennia_mahdeburzkohto_prava_na_ukrainskykh_zemliakh_Velykoho_kniazivstva_Lytovskoho.pdf?

12. Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. URL: http://www.pap.in.ua/3-1_2013/1/Kobyletskyi%20M.M..pdf
13. Кобилецький М. М. Магдебурзьке право як джерело рецепції римського права в Україні. *Право України*. 2007. № 8. С. 121–125.
14. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. / Упорядник та автор нарису К.А. Вислобоков. Київ, 1997. URL: <http://archeos.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/Права-за-якими-судиться-малоросійський-народ.pdf>
15. Резніков А. В. Географія поширення та джерела магдебурзького права. *Магдебурзьке право: українські варіації на тему європейських традицій (історико-правовий нарис)*. Луганськ, 2006. URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/istoriya-derzhavi-ta-prava/40-geografiya-poshirennya-ta-dzherela-magdeburzkogo-prava.html>
16. Ткаченко А. Магдебурзьке право на теренах українських земель: світоглядно-правові засади. *Збірник наукових праць*. 2014. Вип. 7. С. 129–139.
17. Чернігів магдебурзький: збірник законодавчих та публічно-правових актів XVII – першої половини XVIII ст. / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка та ін.; упорядкування, вступна стаття і покажчики Г.С. Доманова, О.Б. Коваленко, Ю.А. Мицик. Чернігів, 2023. 168 с. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9972/1/%d0%a7%d0%b5%d1%80%d0%bd%d1%96%d0%b3%d1%96%d0%b2%20%d0%9c%d0%b0%d0%b3%d0%b4%d0%b5%d0%b1%d1%83%d1%80%d0%b7%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9.pdf>

Допоміжна література

1. Батурін Є.О. Запровадження магдебурзького права на теренах українських земель періоду литовсько-польської доби. *Приватне та публічне право*. 2019. № 4. URL: http://www.pp-law.in.ua/archive/4_2019/3.pdf
2. Береза О. Магдебурзьке право в Україні та його значення для розвитку місцевого самоврядування (на прикладі Львова). *Збірник наукових праць «Ефективність державного управління»*. 2014. Вип. 40. С. 91–98.
3. Білоус Н. Луцьке війтівство в XV – XVII ст.: характеристика інституту та персоналії урядників. *Український історичний журнал*. 2015. № 4. С. 4–22. URL: http://history.org.ua/LiberUA/journal_2015_4/journal_2015_4.pdf
4. Білоус Н. Київ наприкінці XV – у першій половині XVII століття. Міська влада і самоврядування: монографія. К, 2008. 360 с. (сайт Інституту Історії України НАН України. Електронна бібліотека). URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-518-450-8/978-966-518-450-8.pdf>
5. Гошко Т. Магдебурзьке право Львова. *Незалежний культурологічний часопис*. 2003. 29. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n29texts/29-zmist.htm>
6. Доманова Г. Чернігівський магістрат: генеза, структура, функції (друга половина XVII–XVIII ст.). *Сіверянський літопис*. 2000. № 2. С. 34–42.
7. Доманова Г.С. Магістратське правління в сотенних містечках Чернігово-Сіверщини (на прикладі міст Стародубського полку). *Сіверщина в історії України*. 2021. Вип. 14. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/181300/21-Domanova.pdf?sequence=1>
8. Заяць А. Магдебурзьке право в містах Правобережної України у XVI – першій половині XVII ст. *Збірник наукових праць: «Ефективність державного управління»*. 2009. Вип. 18/19. URL: <http://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/text18.pdf>
9. Заяць А. До питання про функціонування луцького війтівства у XV–п.п. XVII ст., Автовиклад доповіді зробленої на засіданні 8 лютого 2016 року на засіданні історико-урбаністичного семінару. URL: <http://mics.org.ua/wp-content/uploads/2016/01/18.pdf>
10. Капраль М. М. Функціонування органів влади Львова у XIII–XVIII ст. (нарис історії інститутів магдебурзького права). *Український історичний журнал*. 2006. № 5. С. 111–130. URL: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2006/5/7.pdf>

11. Кіселичник В. П. Міське право Львові: від магдебургій до статутного права. *Правова держава: Щорічник наукових праць*. 2010. Вип. 21. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36819/04-Kiselychuk.pdf?sequence=1>
12. Кіселичник В. Про надання українським містам у XIV – XVII ст. магдебурзького права. *Право України*. 1996. № 9. С. 82–84.
13. Кобилецький М.М. Магдебурзьке право в Києві після національно-визвольної війни. *Правова держава. Спецвипуск*. 2007. № 39. С. 129–136.
14. Кобилецький М. М. Магдебурзьке право як джерело рецепції римського права в Україні. *Право України*. 2007. № 8. С. 121–125.
15. Кобилецький М. М. Поширення магдебурзького права на території Галичини в XIV–XVI ст. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. Вернадского*. 2007. № 20. С. 40–49. URL: http://elib.crimea.edu/djvu/2007/law/uch_20_21.pdf
16. Кобилецький М. Функції та повноваження міських рад у містах України за магдебурзьким правом. *Вісник Львівського університету*. Серія юридичні науки. 2012. Вип. 55. С. 67 – 73. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/LVIV/visnyk_55.pdf
17. Котенко Т. Особливості поширення магдебурзького права у слов'янських народів. *Вісник Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка*. Юридичні науки. 2007. № 74–76. URL: http://papers.univ.kiev.ua/1/jurydychni_nauky/articles/kotenko-t-the-peculiarity-of-widespread-of-the-magdeburgs-law-in-slovanian-nat_17778.pdf
18. Магдебурзьке право на Волині. Бібліотека online. URL: <http://boOk.net/index.php?p=achapter&bid=17213&chapter=1>
19. Рибачок І. Самоврядування міст південно-східної Волині в кінці XVI – першій половині XVII ст. *Острозький краєзнавчий збірник*. URL: <http://eprints.oa.edu.ua/2568/1/Iryna%20Rybachok.pdf>
20. Усенко І. Б. Хелменське право, кульменське, або кульменське право. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERM=0&S21STR=Khelminske_pravo
21. Штанько О. Урядники Луцького магістрату XVI ст.: реконструкція персонального складу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Серія : Історичні науки. 2011. Вип. 4. URL: <file:///C:/Users/Serg/Downloads/54704-111204-1-SM.pdf>

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями з історії міського самоврядування, що базувалося на магдебурзькому праві;
- брати активну участь у навчальному процесі;
- вносити пропозиції щодо форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконувати завдання самостійної роботи (підготовка презентації, написання рефератів, есе, виконання тестових завдань)

Політика щодо дедайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при

наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOh49g08VcMd_XsZHGYnNpm5LPs/view)). У процесі навчання забороняються плагіат (написання рефератів), фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Розподіл балів

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на практичному занятті	8	7	до 56
Самостійна робота: (реферат, есе, презентація)	1	10	до 9
Тестові завдання	2	5	до 10
Підсумковий контроль	1	25	до 25
Усього:			до 100